

LES HERBES CONILLERES EN LA ALIMENTACIÓ TRADICIONAL DELS CONILLS DE PAGÈS, A LA COMARCA DE LA SELVA

Fàbregas i Comadran X., Bartolomé Filella J.

INTRODUCCIÓ

Històricament, a pagès i als pobles de Catalunya, la cria, engreix, venda en viu i/o sacrifici d'aviram i conills per a consum propi o per abastament local, als mercats setmanals de la comarca, ha estat una activitat rural tradicional realitzada per les dones. Això permetia poder comprar alhora, els diferents bens de consum que no es produïen al propi mas. El maneig tradicional dels conillers de pagès, a la comarca de la Selva, ha estat descrit per Fàbregas (2020).

Llepsó

Per a l'alimentació dels conills, a banda del raigràs i les lleguminoses (userda i trèvol) en verd, a pagès i a les cases de poble es collien pels marges i vores, altres plantes i herbes. L'anomenada **herba conillera** (*Senecio vulgaris*) és potser la més coneguda d'aquestes plantes. Per primavera, quan les plantes eren verdes, les dones anaven a collir-les cada dia, per donar-les directament en verd als conills. Les herbes es podien anar a buscar tallant-les amb un volant o tallant petit o amb un aixadell. Els propietaris dels marges aprofitaven també aquestes herbes per les seves vaques lleteres i les feien fora dels marges, perquè no volien que els hi prenguessin.

Actualment la senyora X de Sils (els informants no volen que apareguin els seus noms), fa servir a l'hivern (fins l'abril), naps sencers fets del seu hort. Complementa l'alimentació verda amb pinso comercial, que també fa servir per l'engreix dels conills per sacrifici.

Fan servir també grana d'ordi i civada, palla (de blat, d'ordi i de civada) i pa sec. Durant tot l'any empra userda, verda a la primavera i a l'estiu (mai calenta però) o seca a l'hivern, raigràs segat verd i totes les hortalisses de l'hort (unes 2 vessanes -0,5 ha-), que no es poden aprofitar per consum humà, perquè són espigades (escarola, api, bròquil, raves, caluixos (el tronc de les plantes),...). En aquest tipus d'alimentació dels conills s'han d'evitar però els vegetals que tenen molta aigua.

Es recullen també, de marges, vores, camps i riberes, amb bona exposició solar, **herbes conilleres** que son donades el mateix dia o durant els següents. Aquesta recollida no coincideix amb cap fase del cicle lunar, segons expliquen. Aprofiten quan van a bosc o prop d'algun rec, per tallar rama de suro o de pollancre i freixe, perquè mosseguin i gastin les dents, per completar aquesta oferta vegetal, doncs als conills els agraden molt les seves fulles i escorces. El cicle anyal acota el que es pot collir a cada moment, essent la primavera el moment de major oferta, junt amb la tardor, encara que a l'estiu, també s'aprofita alguna planta...

L'objectiu d'aquest treball és identificar botànicament les herbes utilitzades en l'alimentació tradicional dels conills de pagès, a la comarca de la Selva.

MATERIAL I MÈTODES

S'ha contactat amb una parella de jubilats, antics masovers a pagès, que ara viuen a poble, però que tenen hort i un conillar tradicional, per venda d'algun conill de pagès autèntic a particulars. La parella han explicat els detalls de la recollida i l'ús d'aquestes herbes conilleres en la alimentació tradicional dels conills de pagès.

A més a més, acompanyat del marit, una tarda de primavera (1 sessió: 18/4/2013, 17h), amb un carretó sortim pels marges i vores de Sils (comarca de la Selva), per fer les fotografies de les plantes *in situ* i la presa de mostres d'herbes conilleres. Aquesta recollida no pretén ser exhaustiva, sinó que serà de les plantes d'ús més habitual. Abans d'agafar les plantes, es fan varies fotografies de cada espècie de planta, que es correlaciona amb la mostra. En la fotografia, la planta mostrejada es situa visualment en la part central de la imatge o és la principal.

Després es cullen 11 plantes-mostres amb aixadell, per conservar-ne l'arrel i facilitar la seva identificació. Totes les plantes estan als mateixos marges del camí recorregut. En el mateix moment, la mostra de cada planta s'identifica amb un número i el seu nom comú català, segons l'anomena el pagès, amb la dicció pròpia de Sils, per tal de preparar un herbari (assecatge natural).

Malauradament, abans de la seva identificació, l'herbari va a parar al foc, doncs la dona de fer feines el confon amb papers de diari apilats.

Anys després, l'octubre de 2020, s'envien les fotos al Laboratori d'Agricultura de la Facultat de Veterinària de la Universitat Autònoma de Barcelona, on fan la identificació botànica mitjançant les imatges fotogràfiques de les plantes, encara que no totes podran ser identificades.

RESULTATS

En la sessió de mostreig s'han trobat 20 herbes conilleres i 2 formacions herbàcies conilleres. Hi ha 11 plantes amb mostra i fotografia, els noms comuns catalans de les quals, són a Sils (la Selva):

- **Ilet de Teresa o de Santa Teresa**

- orelles de llebre
- escabaiosa
- cap blanc
- màstecs
- lletsons/llepsons
- cuscunia: és també una planta de consum humà
- gallarets o gallerics (els quals amb flor, es diuen roselles).
- paradella
- campanetes
- malves

9 plantes més, sense mostra i amb fotografia:

- fenerola
- fonoll
- veça (els galavars són una veça de fulla més petita)
- cua de guilla
- userda
- pellenc: es trobava al marge, però també en el mateix camp conreat de sobre.
- cugula
- s/m8
- s/m9

i 2 formacions herbàcies amb fotografia (prat -amb **cugula**- i herba de camí) de les quals es fan fotografies, però no es cull mostra.

Els resultats de la identificació botànica de les herbes i de les formacions herbàcies conilleres es presenten en la Taula. A partir de les fotografies, del total de 20 plantes se n'han identificat botànicament, 14. D'aquest total, 6 plantes eren dubtoses, pel que fa a espècie i/o gènere i s'ha optat per no incloure-les.

DISCUSSIÓ

La fase inicial del treball (presa de mostres, etc.) es va fer quan la persona implicada disposava puntualment de prou temps. No obstant, en una altra situació, s'hauria d'haver fet tot just entrada la primavera (març), per tenir un mostreig més ampli. També s'hauria d'haver perllongat estiu i tardor, fins arribat l'hivern, per valorar més exactament la presència cronològica anyal d'espècies vegetals, segons els seus cicles

Pel que fa a la pluviometria, segons dades locals, des del 2006 i amb excepció del 2008 i del 2011, s'observa una tendència d'anys seguits de sequera, amb valors que arriben només a la meitat anyal. És un any sec, amb anys secs precedents també.

Segons el Pla Tècnic de Gestió i Millora Forestal (2002) de la finca esmentada de l'Hostal de l'Arrupit, l'observatori de Santa Coloma de Farners dóna una pluviometria anyal de 850 l/m². Aquesta disminució alarmant de pluges es repeteix any darrere any i està afectada també per una distribució mensual i estacional molt irregular. En aquest aspecte, la pluja com a factor limitant pot representar un possible biaix en la presència de plantes i en la presa de mostres realitzada, l'any 2013.

Finalment, la opció de la identificació botànica fotogràfica com a recurs alternatiu, es mostra una eina limitada, per a reconèixer totes les plantes.

CONCLUSIONS

Aquesta és una aproximació a l'estudi de les herbes conilleres a la comarca de la Selva. Futures recerques seguint el cicle anyal de creixement vegetal permetran conèixer les diferències estacionals en el creixement i la recol·lecció d'herbes conilleres, degudes principalment a la pluviometria i també a les temperatures.

Agraïments: a la senyora X i al seu marit, a qui vaig acompanyar a collir herbes conilleres, pels marges de Sils.

BIBLIOGRAFIA I WEBS

BONET GALOBART M. À., VALLÈS XIRAU J. 2006. Plantes, remeis i cultura popular del Montseny. Etnobotànica d'una Reserva de la Biosfera. Treballs del MDG-CCNN, 4. Museu de Granollers-Brau. Figueres.

COOPERATIVA DE SERVEIS FORESTALS. 2002. Pla Tècnic de Gestió i Millora Forestal, núm. 1411. Finca Hostal de l'Arrupit. Santa Coloma de Farners.

FÀBREGAS I COMADRAN X. 2020. Manejo tradicional de conejares de payés en la comarca de la Selva.

<https://ddd.uab.cat>

LLOBET T., GARCIA-ARBÓS S. 2017. Hortalisses de Catalunya. Oryx – Llobet. Barcelona.

www.miniquiesdecamp.com

LLOBET T., SÀEZ L. 2019. 101 Flors de camp, de marges i vores de Catalunya que cal conèixer. Cossetània – Oryx. . Valls.

www.miniquiesdecamp.com

SALVAT I CASAS. 2014. Plantes indicadores de prats (fotografies VV. AA.-pòster). Protocol per a l'avaluació de l'estat ecològic dels prats. PN ZV Garrotxa – DSiT-GenCat. Olot.

www.floracatalana.cat

<https://www.madriqueraweb.org/articulo/listado-de-plantas-comestibles-y-ramas-aptas-para-conejos#ramas>

<https://www.expertoanimal.com/plantas-que-pueden-comer-los-conejos-24994.html>

TAULA

Identificació botànica de les herbes i formacions herbàcies conilleres.